

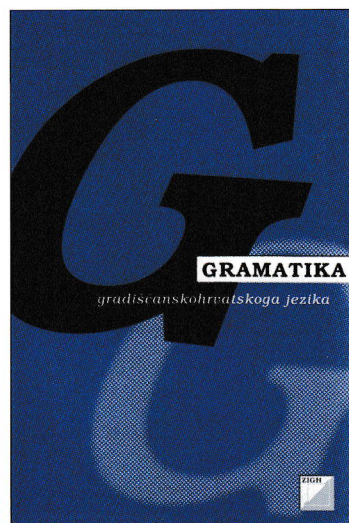
Naše SLOVNICE (11)

Uz jezikoslovne znanstvene discipline je praktična primjena jezičnih regulov za svakidani život, pismenu upotrebu, školu, crikvu, novinarstvo, masovne medije,... od presudne važnosti i ugleda. Hrvatska rič slovnica je prevedenica iz starogrčkoga grammatike i znači nauku o sistemu nekoga jezika, dijalekta i nje zakoni. Prva grammatika hrvatskoga jezika je izašla na latinskom jeziku u Rimu 1604. ljeta, napisao ju je jezuit Bartol Kašić. Od onda se je pojavilo nekoliko stotina grammatikov za hrvatski jezik u ke su se ugledali i naši ljudi ali nisu je preuzeli. Ada moramo pojti putem grammatikov naminjene za nekada zapadnougarske, danas Gradišćanske Hrvate. Oni nisu mogli/znali izdati znanstveno sredjenu grammatike ali su pokušali u škola širiti, produbljivati regule jezika.

Prve jezične upute ima Žigmund Karner u *Slabikaru* 1806., dvojezično: hrvatsko-nimški, pod naslovom »Uredba...«, zvana toga stoji »*Horvatzki Jezik*« u naslovu, bila je u upotrebi sve do 1857. ljeta. Za vrime Bachovoga apsolutizma se pokušavalo približavanje hrvatskomu književnom jeziku, koga su mnogi zvali „ilirskim“ i suprotivili se njemu akoprem je hrvatski jezik u to vrime od Vjekoslava Babukića 1854. dobio grammatiku znakovitim naslovom »Ilirska slovnica«. Ni ilirski, ni hrvatski nije bio jako popularan u Ugarskoj po revoluciji 1848. A ipak je ostao to put naše slovnice, ar drugoga nismo ni imali. To je ali vrlo žilavim nastojanjem stavio nam na školski stol Gašpar Glavanić u svojoj »*Pérvoj Štanki*« 1860. ljeta, u poglavlju „Podučavanje u jeziku“, ko moremo zaista gledati za našu prvu opširniju grammatiku. Za još raniju znamo iz Čaplovićevoga djela o Hrvatima 1928. od Šimona Pa-

latina, ka se ali nije sačuvala. Glavanićeve jezične reforme i nastojanja su odredile dalnji put gradišćanskohrvatskoga jezika, akoprem su ga mnogi kanili zakrčiti i zrušiti, no logična linija se ne more zastaviti.

Zvanaredno kreativan i djelovno dosljedan učitelj Mihovil Naković je 1877. vrlo šikano, skoro doslovno izdao Glavanićevu grammatiku pod sličnim naslovom »*Podučavanje u jezikoslovju*« ali pod svojim imenom, čim je kanio zneti vjebra Glavanićevim protivnikom. Ta je grammatika ostala u škol-

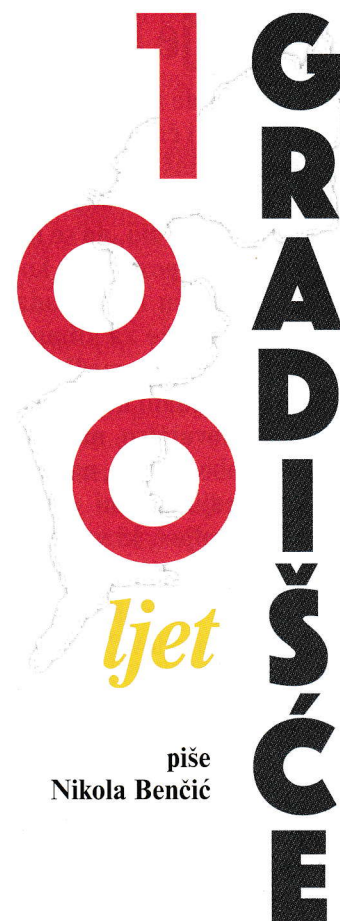

skoj upotrebi, dokle 1926. ljeta pod uredničtvom Ivana Dobrovića nije izašla »*Slovnica*« kot „*Pridavak*“ »*Drugoj Štanki*«, ka se je pak u »*Tretoj Štanki*« za više razrede osnovne škole proširila na ozbiljne i opširne grammatičke podloge za naš jezik. Ubaciti bi mogli, a kako je to s mnogospominjanom Miloradićevom grammatikom, ka se je pojavila po Prvom svitkom boju 1919. pod naslovom »*Slovnica*...« za selske škole, ka se zbog prominjenja političke situacije, priključenja teritorija zapadnougarskih županijov u Austriju već nije mogla probiti ili zapeljati u školu. Zvana toga i sām Miloradić je imao svoju dvojbu i nije do kraja izdjelao cjelokupnu grammatiku. Čak i površna analiza je pak pokazala, da se je Miloradić jako naslanjao na Maretićevu sridnoškolsku grammatiku.

Gradišćanskohrvatski pisatelji u Prvoj republici su pak došli u veliku dilemu, razvijati i širiti jezične osnove gradišćanskohrvatske varijante ili približavanje na hrvatski književni jezik, ki je dostao snažne podupirače i med sada jur Gradišćanskimi Hrvatima. Dilema je bila svakako: kako se približavati? — polako, korak po korakom ili radikalno na jednoč? Na tom pitanju je lavi- rao gradišćanskohrvatski jezik do sredine 70-ih ljet prošloga st. Naš veliki pisatelj Ignac Horvat opisuje vrlo impresivno kako je prebavio cijele ferije s Maretićem, da bi na kraju za vrime Drugoga svitskoga boja, zna se za 1942. ljeta, formulirao svoja jezična načela po Dragutinu Boraniću »*Pravopis*...« (1921.) i tako dao hrvatskomu jeziku „fonološke pravopisne norme“, ar je bio na valjanosti sve do 1951.

Po Drugom svitskom boju se nastavlja put približavanja književnom jeziku. Zagovorači su u prvom redu školski inšpektori Rudolf Kladius i Konrad Meršić. Kladius u novina *NAŠE SELO* 1947. (br.11.) piše: *Kad se pominamo za valjanost, lipotu i bogatstvo jezika, misli se na njegov književni oblik, nikad ne na dijalekte* (a gradišćanskohrvatski se je onda tretirao samo kot dijalekt!). Konrad Meršić pak je 1960. ljeta izdao grammatiku i vježbe »*Naš jezik*« čisto u duhu književnoga jezika u čemu ga je, po našem današnjem znanju, snažno podupirao prof. Ivan Brabec, stručnjak za hrv. književni jezik jedinom grammatikom u Hrvatskoj.

U Gradišću je ali narasao ponovno otpor protiv književnoga jezika, u prvom redu pod političkom propagandom, argumentacijom jugoslavski, ruski, komunistički, ... što je u prvom redu med HAK-ovci dopeljalo do duge i oštre diskusije, ka se je sredinom 70-ih ljet zaključila tezom: najzad gradišćanskohrvatskoj normi iz čega su pak nastali rječnici (1982., 1991.) i velika »*Grammatika gradišćanskohrvatskoga jezika*« (2003.) iz ke je 2017.

piše
Nikola Benčić

Ivan Rončević na sveučilišću u Beču načinio dvojezičnu »*Praktična grammatika gradišćanskohrvatskoga jezika*«. Ali moramo napomenuti, da je Crikva u pitanju gradišćanskohrvatskoga po Drugom Vatikanskom koncilu jurila najpr, ar je za liturgiju u seli tribala prihvatljiv jezik. Tako je u narodu pripravila tlo za izdjelanje gradišćanskohrvatskoga normativnoga jezika.

U školi je Mirko Berlaković 1995. svojom »*Mali pregled grammatike gradišćanskohrvatskoga i hrvatskoga jezika (usporedna grammatika)*« namjeravao ublažiti rane, ke smo si zadali sami. No bilo bi jako pretirano ako bi mislili, da je diskusija o grammatiki o jeziku tako i zaključena, žeravka tinni i nadalje i u našoj kritičnoj situaciji.

Od sebe je razumljivo, da moramo naše slovnice gledati u kontekstu znanstvenoga istraživanja filologije, istotako i do sada ostvareni rječnikov, nek tako moremo dostati zaokruženu sliku o našem gradišćanskohrvatskom jeziku. □